

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЗНАЧУЩОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ КОМПОНЕНТІВ СТРУКТУРИ ФІЗИЧНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ РІЗНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Олександр ПЕТРАЧКОВ

Національна академія оборони України

Анотація. На основі кореляційного аналізу військовослужбовців строкової служби та за контрактом різних спеціальностей механізованих підрозділів виявлені особливості взаємозв'язку та інформаційної значущості компонентів структури фізичної та професійної підготовки.

Ключові слова: військовослужбовці строкової служби та за контрактом, фізична та професійна підготовленість, програма бойової підготовки.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Зміни у воєнно-стратегічній обстановці, які відбулися у світі протягом останніх років, виникнення нового спектра загроз у сфері безпеки на межі двох тисячоліть та впровадження механізмів ринкової економіки у повсякденну діяльність розбудови Збройних Сил України (ЗСУ) обумовили необхідність переходу військ (сил) на службу за контрактом. Комплектування ЗС України військовослужбовцями за контрактом є складним цілеспрямованим, послідовним процесом, що визначається комплексом передумов історичного, соціально-економічного та військово-політичного характеру. Для України виникла нагальна потреба, яка продиктована вимогами розвитку воєнної теорії та мистецтва і тісно пов'язана зі змінами військово-політичного становища у світі, зміною підходів та поглядів на способи та форми збройної боротьби [6, 9]. Відповідно до реалізації концепції переходу ЗСУ на комплектування військовослужбовцями за контрактом на період до 2015 року, передбачається поступовий перехід від строкового до змішаного, та від змішаного до комплектування за контрактом [8].

Перебудови у військовій справі, що відбулись протягом останнього десятиріччя, пов'язані з появою нових видів зброї, бойової техніки та нових військових спеціальностей, що зумовили необхідність внесення змін до організації фізичної підготовки в напрямку підвищення її спеціальної професійної спрямованості. Зміст, характер, терміни проходження служби, умови бойової, навчально-бойової та миротворчої діяльності особового складу різних військових спеціальностей суттєво відрізняються. Відмінності фахової діяльності певних військових спеціальностей потребують упровадження в процес їх бойової підготовки. Фактор часу у максимальному використанні бойової техніки і зброї перетворився на вирішальний чинник, що визначає успішність виконання бойових завдань, він підняв вимоги до бойової готовності та злагодженості частин і підрозділів, індивідуальної бойової майстерності військових фахівців [1, 7]. У системі бойової підготовки важливе місце займає фізична підготовка військ, результатом якої є забезпечення фізичної готовності військовослужбовців до бойової діяльності, до оволодіння зброєю і бойовою технікою та ефективного їх використання, до перенесення фізичних навантажень, нервово-психічних напружень в екстремальних ситуаціях. Фізична готовність досягається завдяки конкретній формі взаємодії між відповідними компонентами системи фізичної підготовки. Фізична підготовленість (ФП) військовослужбовців передбачає відповідний рівень розвитку рухових якостей, необхідних у військово-професійній діяльності під час виконання спеціальних дій, часто в умовах обмеженого простору, коли дії необхідно виконувати швидко, точно, долаючи значний опір [4].

Впровадження методу множинної кореляції у процесі аналізу результатів дослідження фізичної та професійної підготовки військовослужбовців механізованих підрозділів Сухопутних військ (МПСВ) дозволяє визначити пріоритети відповідного процесу з урахуванням про

фесійної спрямованості та згаданих вище особливостей, що забезпечує науково обґрунтований підхід до професіоналізму майбутніх фахівців і підкреслює актуальність даної проблеми.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проводилось у рамках НДР "Розробка теоретично-методичних засад функціонування системи фізичної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України". Шифр: "НФП – 2009".

Мета дослідження – визначити інформаційну значущість та взаємозв'язки компонентів структури фізичної та професійної підготовки військових фахівців різних спеціальностей.

Завдання дослідження: вивчити рівень фізичної та професійної підготовленості у обстеженого контингенту та виявити взаємозв'язок між компонентами структури фізичної та професійної підготовки.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел згідно із завданнями дослідження; оцінка рівня фізичної та професійної підготовленості військовослужбовців.

Рівень професійної підготовленості (ПП) оцінювався командирами підрозділів та фахівцями бойової підготовки за результатами виконання завдань у навчально-бойових умовах. Основними предметами бойової підготовки механізованих підрозділів є: тактична, вогнева, фізична підготовка та водіння бойових машин піхоти (БМП), які включаються до комплексного заняття по відпрацюванню завдань в ході проведення тактичних навчань [5]. Дослідження рівня фізичної підготовленості проводилось за допомогою рухових стандартних тестів, які використовуються в Сухопутних військах ЗСУ [3].

Методологічною основою дослідження є системний підхід, що дозволяє розглядати об'єкт дослідження як цілісну динамічну систему із багатьма взаємозв'язками всіх її компонентів. Дослідження взаємодії між компонентами структури здійснювалось за допомогою методу множинної кореляції за трьома рівнями: високий – ($r > 0,7$); середній – ($r = 0,5-0,7$); низький – ($r < 0,5$) [2].

До обстеження залучено 1117 військовослужбовців, які проходять військову службу у механізованих підрозділах Сухопутних військ, у тому числі 843 військовослужбовця строкової служби та 274 військовослужбовця за контрактом. За фахом військовослужбовці строкової служби розподілялися наступним чином: механіків-водіїв – 263 фахівця, стрільців – 159, командирів відділення – 205, навідників-операторів – 216, та відповідно за контрактом: механіків-водіїв – 80 фахівців, стрільців – 72, командирів відділення – 83, навідників-операторів – 39. У дослідженні приймали участь солдати – після шести місяців підготовки у 169 навчальному центрі, і контрактники – після року військової служби. Вибірка здійснювалася методом серійного відбору.

Результати дослідження та їх обговорення.

Структура взаємозв'язку показників фізичної та професійної підготовки військовослужбовців строкової служби та за контрактом у дослідженні складається з 10 компонентів, які характеризують загальні фізичні якості та основні предмети бойової підготовки різних спеціальностей відповідно до програми бойової підготовки навчальних механізованих підрозділів ЗСУ [5].

Аналіз взаємозв'язків показників фізичної та професійної підготовки військової спеціальності командир відділення найбільш інформативним визначився показник загальної оцінки з ПП (рис. 1), який корелює на високому рівні з оцінками іспитів основних предметів бойової підготовки, та має зворотний зв'язок з загальною витривалістю (результат бігу на 1000 м, $r = -0,71$) і має прямий зв'язок з оцінкою рівня загальної ФП ($r = 0,73$), яка в свою чергу є другим за інформативністю показником. Окрім згаданих взаємозв'язків з основними фізичними якостями – сили, швидкості та витривалості (відповідно $r = 0,59$; $-0,65$; $-0,68$), оцінка рівня ФП взаємодіє на середньому кореляційному рівні з оцінками тактичної ($r = 0,64$), вогневої ($r = 0,64$), стройової ($r = 0,55$) та гуманітарної підготовками ($r = 0,50$).

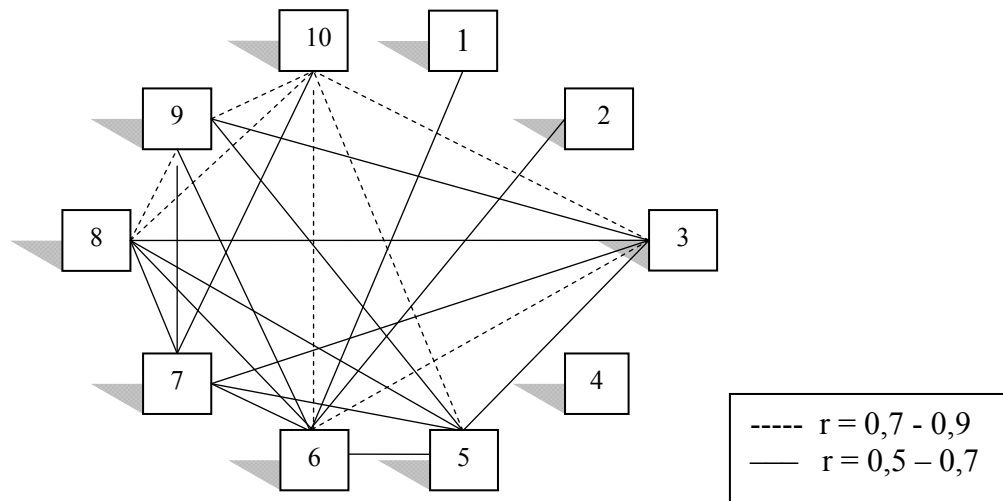

Рис. 1. Модель взаємозв'язків показників фізичної та професійної підготовки командирів відділення строкової служби

Примітка:

1 – підтягування на перекладені,
 2 – човниковий біг 10 x 10 м,
 3 – біг на 1000 м;
 4 – водіння бойової машини;
 5 – стройова підготовка;
 6 – фізична підготовка;

7 – гуманітарна підготовка;
 8 – вогнева підготовка;
 9 – тактична підготовка;
 10 – загальна оцінка з професійної підготовки.

У військової спеціальності механік-водій (рис. 2) оцінка результату з бігу на 1000 м взаємодіє на середньому кореляційному рівні і має зворотний зв'язок з загальною оцінкою ПП ($r = -0,55$), який є найінформативнішим показником у вказаній структурі. Він взаємопов'язаний на високому рівні з оцінками іспитів по стройовій ($r = 0,83$) і гуманітарній підготовці ($r = 0,74$) та водінню БМП ($r = 0,82$). Проаналізував кореляційну матрицю дій механіка-водія строкової служби, був виявлен зворотній взаємозв'язок на рівні нижче середнього, швидкісної витривалості з оцінками тих же іспитів зі стройової ($r = -0,49$) і гуманітарної підготовки ($r = -0,48$), та водінням бойової машини ($r = -0,46$).

Взаємозв'язок показників фізичної та професійної підготовки стрільців виявив середній рівень взаємозв'язку результату з бігу на 1000 м з загальною оцінкою ФП та ПП. Цей показник, що характеризує стан розвитку швидкісної витривалості, також корелює на середньому рівні з показниками водіння БМП ($r = -0,51$) та стройової підготовки ($r = -0,57$).

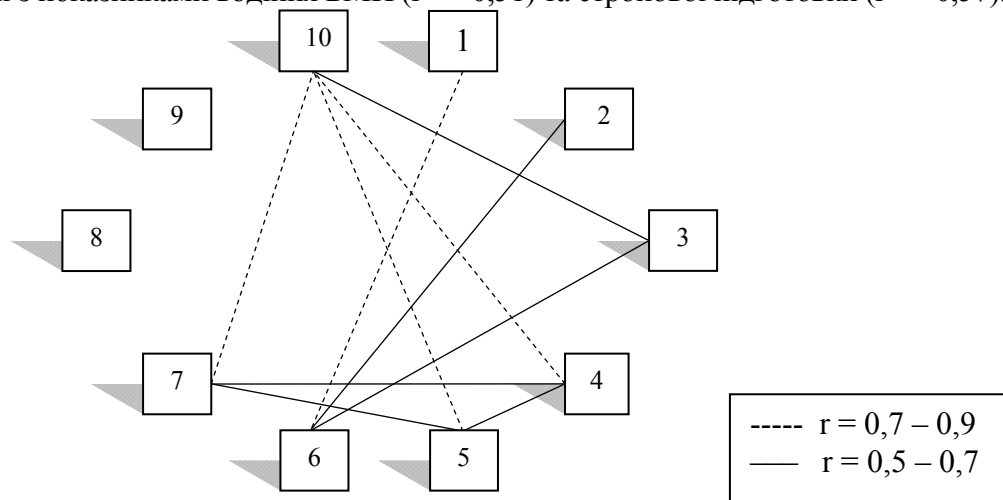

Рис. 2. Модель взаємозв'язків показників фізичної та професійної підготовки механіків-водіїв строкової служби: 1 - 10 – те саме, що на рис. 1.

Аналіз результатів тестування ФП та ПП навідників-операторів показав, що найбільш інформативним показником також є загальна оцінка з ПП, яка корелює на високому рівні та має прямий зв'язок з оцінками вогневої ($r = 0,81$), стрийової ($r = 0,76$) та гуманітарної підготовки ($r = 0,75$), та зворотний зв'язок з результатом бігу на 1000 м ($r = - 0,70$). Другим за інформаційною значущістю у вказаній структурі є показник з вогневої підготовки, який взаємопов'язаний на високому рівні з показниками гуманітарної ($r = 0,74$) та стрийової підготовки ($r = 0,72$), та середньому кореляційному рівні з результатом з бігу на 1000 м ($r = - 0,64$) і загальною оцінкою з рівня ФП ($r = 0,53$). Окрім згаданих взаємозв'язків між показниками фізичної та професійної підготовки дій навідників-операторів заслуговує уваги кореляція на середньому рівні між результатом з бігу на 1000 м та загальною оцінкою з фізичної ($r = - 0,65$), гуманітарної ($r = - 0,62$) та стрийової підготовки ($r = - 0,57$).

Слід відмітити, що у командира відділення та навідника-оператора строкової служби виявлена відсутність взаємозв'язку на високому та середньому рівні між водінням БМП та загальними фізичними якостями і всіма дисциплінами професійної підготовки. У стрільців та механіків-водіїв у даній структурі ситуація дещо змінюється, проявляється при цьому прямий зв'язок з загальною оцінкою ФП та ПП, стрийової та гуманітарної підготовки, та зворотний з показником на витривалість. У механіків-водіїв також виявлена відсутність взаємозв'язку на високому та середньому рівні між вогневою, тактичною підготовками та загальними пред-метами ПП і фізичними якостями.

У військовослужбовців за контрактом всіх спеціальностей у вказаній структурі ситуація дещо змінюється, при цьому виявляється відсутність взаємозв'язку на високому та середньому рівні між загальними фізичними якостями та всіма дисциплінами професійної підготовки. Таким чином, наші дослідження підтвердили, що у військовослужбовців за контрактом різних спеціальностей існує низький ступінь кореляційного зв'язку між рівнем ФП та рівнем загальної ПП, але спрямованість та сила зв'язку залежать від військової спеціальності: у командирів відділення між загальною оцінкою ПП та рівнем загальної ФП і рівнем розвитку окремих рухових якостей – сили, швидкості, витривалості ($r =$ відповідно $0,36; 0,42; 0,24; 0,30$); у навідників-операторів ($r =$ відповідно $0,19; 0,36; 0,47; 0,25$); у стрільців ($r =$ відповідно $0,23; 0,31; 0,14; 0,12$), у механіків-водіїв ($r =$ відповідно $0,28; 0,33; 0,21; 0,30$). При цьому значення коефіцієнтів кореляції, що перебувають у межах $0,3 - 0,5$, вказують на помірний ступінь їх зв'язку. Проблема існує і в Сухопутних військах армії Російської Федерації, для вирішення якої пропонується здійснити перевірку коректності розрахунку окремих нормативів для військових за контрактом.

Вивчення щоденної бойової підготовки членів екіпажу бойових машин дозволяє зробити висновок, що існує взаємозв'язок між фізичними навантаженнями та професійними діями. У той же час рівень майстерності кожного члена екіпажу в цілому оцінюється на навчальних заняттях за нормативами з різних предметів бойової підготовки без обліку сумарного обсягу фізичних навантажень, які характерні для реальних бойових дій.

Висновки

1. Дослідження особливостей інформаційної значущості та взаємозв'язків фізичної та професійної підготовки військових фахівців різних спеціальностей дозволило виявити динамічний характер кількісних та якісних показників у взаємодії в середині вказаної структури залежно від спеціальності, що свідчить про зміни пріоритетів у розвитку фізичних здібностей та найбільш важливих військово-професійних якостей, та відображає процес удосконалення програми бойової підготовки військовослужбовців під час навчання у 169 центрі перепідготовки військових фахівців.

2. У структурі фізичної та професійної підготовки військовослужбовців строкової служби всіх військових спеціальностей було виявлено, що найбільш інформативним показником є загальна оцінка рівня ПП, яка має кореляційний зв'язок з загальною оцінкою рівня ФП на високому рівні у командирів відділення; на середньому – у навідників-операторів та стрільців; та низькому – у механіків-водіїв. Також у всіх військових спеціальностей була

виявлена закономірність, відповідно з якою загальна оцінка з ПП корелює на високому рівні з оцінками іспитів по стройовій та гуманітарній підготовці.

3. Аналіз кореляційної матриці взаємозв'язку показників професійної та фізичної підготовки військовослужбовців строкової служби всіх військових спеціальностей виявив зв'язок фізичних якостей сили та швидкості тільки з загальною оцінкою рівня ФП, та відсутність цього зв'язку з всіма загальновійськовими та основними заліковими дисциплінами ПП.

Список літератури

1. Анохін Є. Д. Фізична підготовка в арміях провідних країн НАТО : навч.-метод. посіб. / Є. Д. Анохін. – Л. : ЛВІ, 2005. – 115 с.
2. Волков В. Л. Взаємозв'язок та інформаційна значущість компонентів структури стану здоров'я та фізичної підготовленості студентів педагогічного фаху // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – К., – 2008. – № 1. – С. 41-46.
3. Настанова з фізичної підготовки у Збройних силах України (НФП-97). – К. : М-во оборони України, 1997. – 150 с.
4. Петрачков О. В. Загальний рівень фізичної підготовленості військовослужбовців строкової служби та військовослужбовців за контрактом // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – К. – 2007. – № 2. – С. 28-30.
5. Програма бойової підготовки навчальних механізованих підрозділів (для підготовки солдат строкової служби та військовослужбовців військової служби за контрактом). – К. : М-во оборони України, 2006. – 99 с.
6. Радецький В. Г. Перехід до комплектування армії на контрактній основі – вимога часу // Військо України. – 2002. – № 11-12. – С. 9 – 11.
7. Резніков Ю. О. Теорія та організація фізичної підготовки військ : підручник. / Ю. О. Резніков, В. М. Афонін – Л. : ЛВІ, 2002. – 316 с.
8. Про концепцію переходу Збройних Сил України до комплектування військовослужбовцями контрактної служби на період до 2015 року : указ Президента України від 07.04.2001 № 239 / 200. – К. : [б. в.], 2001.
9. Фіногенов Ю. С. Аналіз проблем у системі фізичної підготовки у зв'язку зі зміною способу комплектування армії та скороченням терміну військової служби / Ю. С. Фіногенов, О. В. Петрачков // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – К. – 2008. – № 1. – С. 72-76.

ОСОБЕННОСТИ ИНФОРМАЦИОННОЙ ЗНАЧИМОСТИ ВЗАИМОСВЯЗЕЙ КОМПОНЕНТОВ СТРУКТУРЫ ФИЗИЧЕСКОЙ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ВОЕННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ РАЗНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Александр ПЕТРАЧКОВ

Национальная академия обороны Украины

Аннотация. На основе корреляционного анализа у военнослужащих срочной службы и по контракту разных специальностей механизированных подразделений Сухопутных войск определены особенности взаимосвязей и информационной значимости компонентов структуры физической и профессиональной подготовки.

Ключевые слова: военнослужащие срочной службы и по контракту; физическая и профессиональная подготовленность; программа боевой подготовки.

**SIGNIFICANCE AND INTERRELATION
OF COMPONENTS IN THE STRUCTURE
OF PHYSICAL AND PROFESSIONAL PREPAREDNESS
OF MILITARY SPECIALISTS OF DIFFERENT QUALIFICATIONS**

Aleksandr PETRACHKOV

National Academy of Defense of Ukraine

Abstract. On the basis of correlation analysis the peculiarities of interconnection and informational significance of components in the structure of physical and professional preparedness of servicemen for a regular term and contract soldiers of different mechanized divisions, specialties of Arm Forces were defined.

Key words: servicemen for a regular term, contract soldiers; physical and professional preparedness; program of battle training.